

Bijen in de knel

Jan J.C.Saal (bd-imkerwerkgroep)

Al jarenlang gaat het moeilijk met de gezondheid van bijenvolken in het algemeen. Vooral in Europa en Amerika sterven jaarlijks veel volken aan steeds lastiger te bestrijden ziektes. Het afgelopen jaar zijn de berichten wel erg dramatisch. In Amerika is de afgelopen winter 60% tot 90% van de bijenvolken gestorven en in Europa ook rond de 60%. Sinds ongeveer twintig jaar wordt een parasiet, de varoamijt, als belangrijkste oorzaak gezien. Sinds ongeveer vijf jaar is daar de zogenaamde kleine bijenkastkever bijgekomen en de laatste jaren wordt gesproken over de zogenaamde verdwijnsiekte. In het laatste geval blijft in de loop van de winter een lege bijenkast of korf over, terwijl onduidelijk is wat er precies met de bijen is gebeurd of waar ze zijn gebleven. Volgens normale maatstaven vormen de omstandigheden die in zo'n kast worden aangetroffen geen aanleiding voor het verdwijnen van de bijen.

Bij onderzoek naar deze ziektes en plagen wordt vooral gekeken hoe de besmetting tot stand komt en op welke (vooral chemische) wijze de parasieten bestreden kunnen worden. Daar bestaan ook grote discussies over en zijn er stromingen ontstaan, die een bepaalde aanpak aanhangen en deze ook voor anderen verplicht zouden willen stellen. De chemische bestrijders, de natuurlijke-middelengebruikers, de niet-bestrijders en de gezondheidsbevorderaars staan vaak agressief tegenover elkaar, omdat ze van elkaar vinden dat vooral de ander onverantwoord bezig is.

In deze situatie is het interessant dat Rudolf Steiner aan het begin van de twintigste eeuw de verwachting heeft uitgesproken, dat de nieuwe imkermethoden, die in die tijd werden ontdekt en toegepast, binnen tachtig tot honderd jaar slecht voor de bijen zouden uitpakken. Dat blijkt dus een profetische uitspraak te zijn geweest.

Het is nog de vraag in hoeverre de imkerijmethode vanuit de antroposofie daadwerkelijk afdoende antwoord kan geven op de complexe

problemen die er zijn ontstaan. Juist bij het houden en verzorgen van bijenvolken komt naar voren hoe complex de natuur in elkaar zit en hoe afhankelijk de bijen zijn van tal van zaken die zich in de natuur afspelen. Daar komt nog eens bij dat de meeste zaken zich aan een directe waarneming onttrekken, waardoor onderzoek meestal moeilijk tot onmogelijk is. Bovendien spelen vele zaken op een dusdanig grote schaal, dat plaatselijke initiatieven maar weinig inbreng hebben in het geheel.

Zo paart de nieuwe koningin gedurende de bruidsvlucht met vijf tot vijftien darren. Dat doet ze hoog boven de grond, in de vrije vlucht, op plaatsen die nog nooit goed gelokaliseerd zijn. Vervolgens komt ze de bijenkast niet meer uit en legt in hoogtijdagen tot vijftienhonderd eitjes per dag. Dat is niet meer te onderzoeken, vooral niet, omdat voor onderzoek de omstandigheden dusdanig gewijzigd worden, dat van een normaal verloop geen sprake meer kan zijn. Wanneer we bijvoorbeeld de bruidsvlucht willen laten plaatsvinden in een kleine ruimte, zodat we het kunnen zien, dan lukt dat niet meer. Wanneer we het eierenleggen van de koningin goed willen volgen, dan moeten we een volk uit elkaar halen, waardoor dat volk dusdanig wordt verstoord, dat de koningin acuut stopt met het leggen van eieren.

Het is nog een wonder wat allemaal onderzocht is en wat we dan toch te weten zijn gekomen. Het uitgangspunt van de onderzoekers is echter steeds geweest dat elke bij voor zich een wezen is en dat de samenhang rust op geur en andere signalen, zonder dat daar een geestelijke samenhang bestaat en in het gedrag zichtbaar wordt (zie ook het artikel van Onno Bakker). Zodra je het bijenvolk als geheel gaat zien als één geestelijk wezen, dan komen allerlei onderzoeken, wetenswaardigheden en teeltmaatregelen in een heel ander licht te staan. Dan pas begint het je op te vallen dat het gebrek aan dat fundamentele gezichtspunt verregaande gevolgen kan hebben, die ik in het algemeen zou kunnen omschrijven als een gebrek aan respect voor dat geestelijke wezen, een gebrek aan respect voor het geheel. Dan worden slimme teeltmaatregelen ineens een soort uit elkaar plukken van het volk als geheel. Dan zie je ineens dat bij kunstmatige



Eerst dan kun je beginnen te begrijpen dat juist bijenvolken onze leermeesters kunnen zijn wat betreft het bestaan en de verzorging van een geheel

volk wordt aangetast. Dan zie je dat het menselijke verstand in het algemeen tekort schiet om in te kunnen spelen op de complexe samenhangen die bestaan tussen een bijenvolk en de hem omringende natuur. Eerst dan kun je beginnen te begrijpen dat juist bijenvolken onze leermeesters kunnen zijn wat betreft het bestaan en de verzorging van een geheel. Rudolf Steiner heeft dat verwoordt door te stellen dat een bijenvolk eigenlijk een wezen is dat uit een voor de mens nog verre toekomst komt.

Dan begin je je af te vragen wat het voor zo'n wezen betekent, wanneer het volk bijvoorbeeld in het zwermseizoen elke negen dagen wordt opengemaakt en alle koninginncellen er uitgebroken worden. Wat het betekent wanneer zwakke volken worden samengevoegd om daardoor één sterk volk te creëren. Wat het betekent wanneer grote hoeveelheden volken worden gedood, om de honingooft eenvoudiger te maken, zoals in sommige delen van Amerika gewoonte geworden is. Ook het jaarlijks invoeren van een jonge koningin, die in een ander volk is gekweekt, hetgeen in de gangbare imkerij heel gebruikelijk is, ziet er dan ineens anders uit.

Ik kan me heel goed voorstellen dat het geestelijke bijenwezen er dan ineens geen zin meer in heeft. Ook mensen kunnen levensmoe worden, wanneer ze elke dag naar de dokter moeten en wanneer ze van de ene operatie naar de andere gedwongen worden. Zodra dat bij mensen het geval is, zie je ze snel achteruit gaan en worden ze vatbaar voor allerlei infecties of aandoeningen. Wanneer er geen verbetering optreden kan dan het levenseinde snel naderbij komen.

Ik denk dat in sommige gebieden van de wereld deze grens dicht wordt genaderd. Dan is er niet veel tegenslag nodig voor bijenvolken om in een situatie te komen dat ze het niet meer redden. Gedurende de winter is het leven altijd wat moeilijker en dan kunnen allerlei ziektes ineens toeslaan. Gelukkig is dat niet overal het geval. Op tal van plaatsen worden de bijenvolken nog met eerbied en respect bejegend, al sluit dat niet altijd uit, dat er toch heel discutabele methoden worden gebruikt, in het licht van het voorgaande. De bd-imkers zijn altijd op zoek naar imkermethoden die wel recht doen aan het geestelijke wezen dat in een bijenvolk belichaamd is. Zij beginnen steeds meer vat te krijgen op het geheel van de volken en leren daarbij inzien dat enkelvoudige maatregelen wel belangrijk zijn maar niet de oplossing. Pas wanneer er voldoende samenhang bestaat tussen de verschillende maatregelen en tussen het bijenvolk en een wijde omgeving, zien we positieve resultaten, doordat de energie in volken terugkeert. Er is nog een lange weg te gaan voordat dergelijke gezichtspunten zijn verwoord en overgedragen. Ik hoop maar dat de bijen het zo lang met ons volhouden. ■